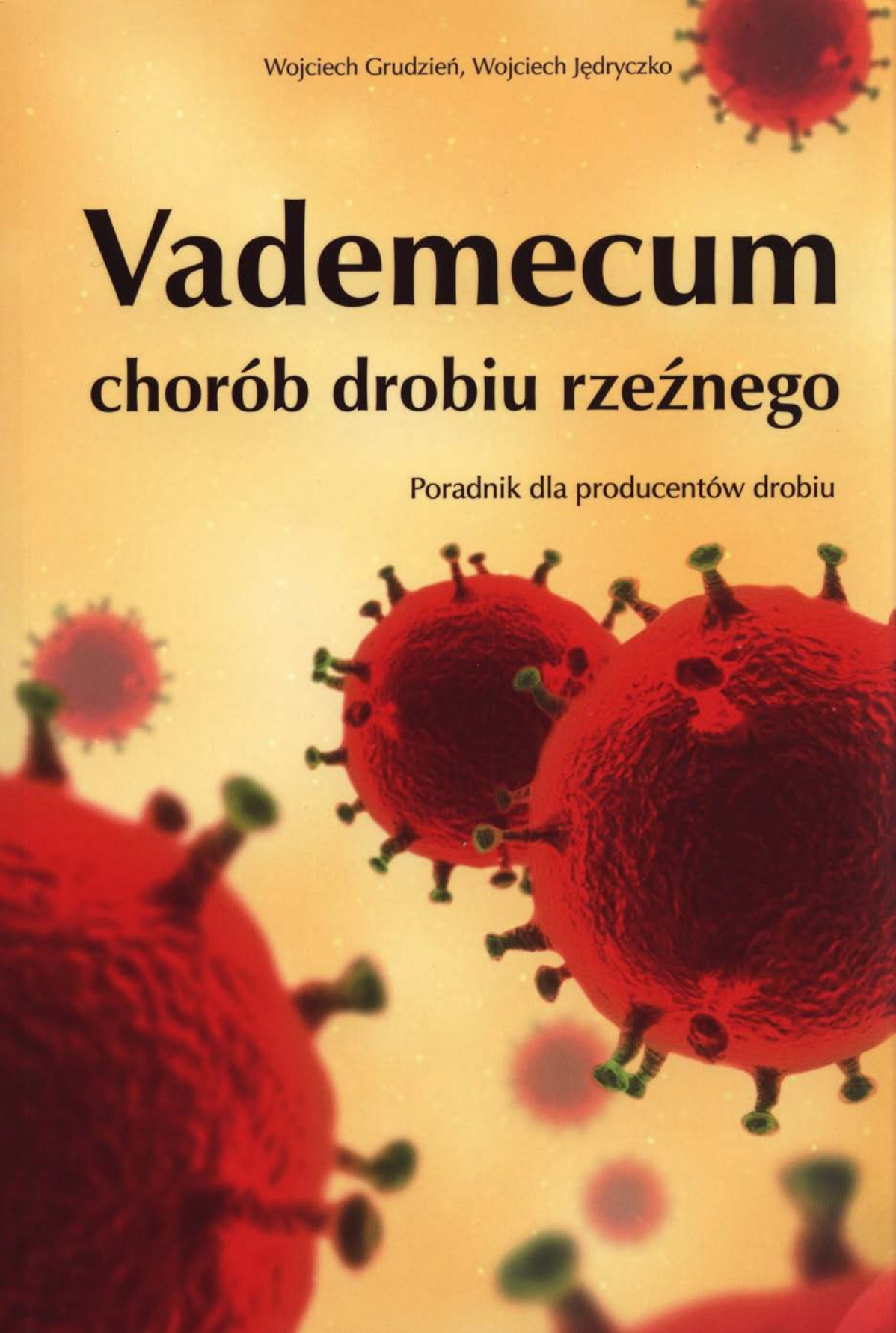

Wojciech Grudzień, Wojciech Jędryczko

Vademecum chorób drobiu rzeźnego

Poradnik dla producentów drobiu

Spis treści

Wstęp	4
I. Zasady sekcji zootechnicznej ptaków	5
II. Choroby wirusowe	13
1. Zakaźne zapalenie nosa i tchawicy indyków (TRT)	14
2. Zakaźne zapalenie oskrzeli kur (IB)	16
3. Zakaźne zapalenie krtani i tchawicy (ILT)	18
4. Krwotoczne zapalenie jelit indyków (HE)	20
5. Choroba Mareka (MD)	22
6. Zakaźne zapalenie torby Fabrycjusza – Choroba Gumboro (IBD)	26
7. Zakaźne zapalenie mózgu i rdzenia kręgowego kurcząt (AE)	30
III. Choroby bakteryjne	33
1. Pastereloza	34
2. Mykoplazmoza	37
3. Bordetelloza – Katar indyków	39
4. Ornitobakterioza	41
5. Kolibakterioza	43
6. Zakażenia laseczkami beztlenowymi	45
IV. Choroby grzybicze i mikotoksykozy	47
1. Apergiloza	48
2. Mikotoksykozy	50
V. Choroby pasożytnicze	53
1. Kokcydioza	54
2. Histomonadoza	57
VI. Zatrucie kokcydiostatykami jonoforowymi	61
VII. Choroby metaboliczne	63
1. Skaza moczanowa	64
2. Krzywica	66
3. Peroza – Chondrodystrofia	67
VIII. Choroby o złożonej etiologii	71
1. Śmierć głodowa piskląt	72
2. Obwisłe wole	73
3. Choroba okrągłego serca indyków (RHD)	75
4. Nagła śmierć sercowa kurcząt (ADS)	77
5. Zapalenie poduszki stopy	80
6. Niezakaźne zapalenie spojówek	81
7. Kanibalizm	84
IX. Prewencja i profilaktyka na fermie	87
1. Zabiegi DDD	93
2. Profilaktyka szczepienna	101

Wstęp

Niniejsza książka została napisana z przeznaczeniem dla producentów drobiu, by ułatwić im codzienną pracę w chowie ptaków rzeźnych, a także lekarzy weterynarii, zootechników, producentów pasz oraz dla osób zajmujących się wyposażaniem ferm. Poradnik został skonstruowany w sposób przystępny i skondensowany. Jego celem było umożliwienie producentom drobiu zapoznanie się z najczęściej występującymi chorobami ptaków rzeźnych na terenie Polski.

Autorzy żywią głęboką nadzieję, iż niniejsza praca wspomże producentów drobiu, zootechników jak i personel techniczny w ich codziennej pracy oraz przybliży podstawowe wiadomości z zakresu patologii i patofizjologii drobiu rzeźnego.

Vademecum chorób drobiu rzeźnego jest pierwszą tego typu publikacją, gdzie jej treść jest kierowana bezpośrednio do producentów drobiu. Specyfiką książki jest także fakt, iż czytelnik rozpoznaje choroby od objawów do czynnika etiologicznego, w przeciwieństwie do lekarzy weterynarii, którzy rozpatrują daną jednostkę chorobową od czynnika etiologicznego poprzez patofizjologię, a kończąc na zmianach anatomo-patologicznych. Niejako wyjątkowość niniejszej książki postawiła przed jej Autorami duże wyzwanie, stąd też wybaczyć Drogi Czytelniku jeżeli niniejsza pozycja nie spełni Twoich oczekiwań.

Wojciech Grudzień

Wojciech Jędrzycko

Reklamy

Agrocentrum	9	Indyk Polski	68
Agrosłoma.pl	85	Indyk-Śląsk	41
Biolab	II str. okł.	Inwest-Agro	59
	45, 49, 55, 67	Kartziehn	31
Branko	102, III str. okł.	Katalog Firm Drobiarskich	86
Brinkman	91	Kemin	29
Cedrob	35	Kilco	95
Chemtura	99	Kovobel	19
Cobb	79	LNB	IV str. okł.
De Heus	7	M-Tech	89
Energet	81	Masterburn	77
Evonik	23	MCS	65
Gizex	15	Novus	17, 97
Górski Wylegarnia	73	Nowoczesna produkcja kurcząt brojlerów	2
Hama Plus	27	NutriAd	83
Hodowca	21	Polnet	83
Hodowca Drobiu	60	TNP	25
Hubbard	75	Tasomix	57
		Vetos-Farma	11, 39, 51, 69, 93
		WLD Jędrzycko	1

Należy pamiętać, aby narzędzia i ręce przed przystąpieniem do sekcji odkazić, a podczas przeprowadzania badania starać się zachowywać je czyste. Po wybraniu miejsca i skompletowaniu wyposażenia, możemy przystąpić do wykonania sekcji.

Ogłędziny zewnętrzne

Wstępnie należy przede wszystkim zwrócić uwagę na stan włók – temperaturę, kolor i postęp autolizy (rozkładu) tkanek. Jeśli zmiany pośmiertne są w stadium zaawansowanym należy odstąpić od przeprowadzenia sekcji, ponieważ takie badanie nie będzie miarodajne.

W trakcie ogłędzin zewnętrznych odnotować należy wszelkie, odchodzące od normy, zmiany. Sprawdzamy więc, czy nie ma:

- widocznych na skórze ran, strupów, obrzęków szczególnie okolicy mostka, wybroczyn, zaczerwienień, utraty piór;
- opuchlizny stawów, opuchlizny bądź maceracji poduszki stopy, opuchlizny okolic głowy (zatok nosowe, oczy);
- wycieków z nosa, oczu;
- nadmiernego zanieczyszczenia kałem;
- pasożytów zewnętrznych.

Ogłędziny wewnętrzne

Zwłoki układamy na grzbiecie, kończyny odginamy na boki – możemy dla ułatwienia wyłamać nogi w stawach biodrowych, skrzydła układamy pod nogami ptaka. Następnie przechodzimy do zdjęcia skóry – u większości gatunków wystarczy naciąć skórę w okolicy końca mostka, po czym pociągnąć ją jednocześnie w kierunku głowy i ogona. W pozostałych przypadkach, należy poprzecinać skalpelem powięź między skórą, a mięśniami. Następnie sprawdzamy wygląd i rozbudowę mięśni piersiowych – zmiany zwyrodnieniowe mogą świadczyć o dystrofii mięśni, wynaczynienia zaś mogą być wywołane przez chorobę Gumboro, zespół anemii plastycznej lub syndrom hemoragiczny. Sprawdzamy także (zwłaszcza u kur) kształt mostka (wygięty mostek świadczy o krzywicy lub białaczce).

Fot. 1. Ułożenie zwłok podczas sekcji oraz sposób zdejmowania skóry

W pierwszej kolejności rozcinamy gardło, krtań i tchawicę (najlepiej nożyczkami) wzdłuż lewej części szyi zaczynając od lewego kąta dzioba. Zwracamy uwagę na treść narządów, obecność wydzieliny (IB, ILT), wybroczyn oraz pasożytów.

W dalszej kolejności przechodzimy do otwarcia jamy ciała – w tym celu nacinaamy skalpelem mięśnie pod mostkiem (dla ułatwienia można złapać za mostek i delikatnie podnieść

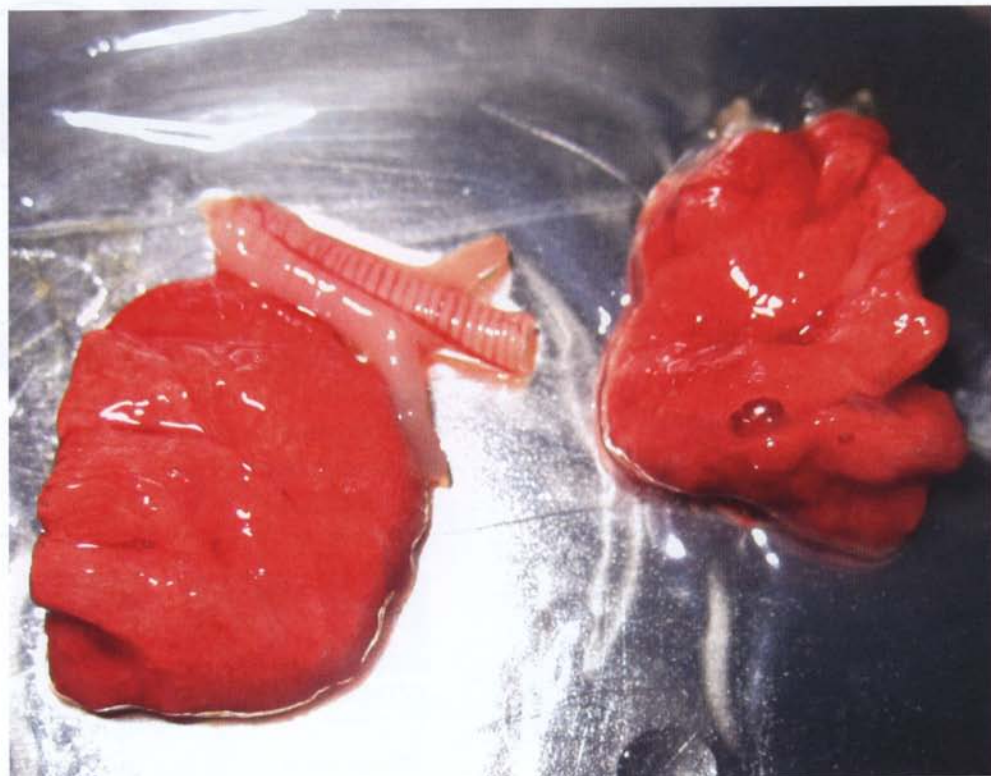
3. Zakaźne zapalenie krtani i tchawicy (ILT)

Etiologia: Chorobę wywołuje wirus z rodziny *Herpesviridae*, podrodzina *Alphaherpesvirinae*.

Epizootiologia: Wrażliwe na zakażenie są głównie kury i bażanty, niemniej słabe objawy stwierdzono u indyków i drobiu wodnego. Do zakażenia dochodzi zarówno drogą kropelkową jak i przez zanieczyszczone przedmioty oraz paszę. Wirus nie przenosi się transowarialnie, ale jest stwierdzany na skorupkach jaj. Zasadniczą rolę stanowi w przypadku tej choroby zakażenie latentne tj. wirus trwale wbudowuje się w zwój nerwu trójdzielnego i uzjadliwia się podczas immunosupresji (osłabienie odporności). Najczęściej chorują kurczęta brojlery pod koniec okresu tuczu tj. 6-7 tydzień życia.

Patogeneza: Wirus po infekcji namnaża się w nabłonku krtani i górnej części tchawicy.

Objawy kliniczne: Obserwuje się silną duszność, zasinienie dzwonek i grzebienia oraz spore upadki rzędu kilkudziesięciu procent. Dodatkowo dochodzi do śluzowo-ropnego wypływu z jamy dziobowej i spojówek. Ptaki są apatyczne. U brojlerów obserwuje się silne zahamowanie wzrostu. Ptaki padają z powodu uduszenia.

Fot. 7. Zapalenie płuc i tchawicy w przebiegu ILT

1. Kokcydioza

Jest to bardzo rozpowszechniona w Polsce i na świecie choroba zwierząt, w tym i drobiu. Powoduje ona duże straty ekonomiczne na fermie ze względu na zahamowanie przyrostów i znaczne upadki.

Przyczyna: U kur kokcydiozę wywołują pierwotniaki z rodzaju *Eimeria*, a mianowicie: *E. acervulina*, *E. necatrix*, *E. tenella*, *E. maxima*. U indyków zaś *E. meleagriditis*, *E. adenoides*, *E. gallopavonis* i *E. dispersa*. Pierwotniaki są stosunkowo wrażliwe na środki dezynfekcyjne oraz czynniki środowiskowe. Są wielkości około 20 μm . Eimerie są pozbawione aparatu ruchu. Ich cykl rozwojowy jest stosunkowo złożony i przebiega zarówno płciowo, jak i bezpłciowo.

Występowanie: Powszechne; pasożyt kosmopolityczny. Praktycznie 100% ferm jest zainfekowanych.

Żywiciel ostateczny: Żywicielami są zarażone ptaki domowe i dzikie.

Umiejscowienie: Jelita cienkie i grube.

Cykl rozwojowy: U tych pasożytów jest stosunkowo złożony. Występuje tutaj okres rozmnażania bezpłciowego (schizogonia), płciowego (gamogonia) oraz okres sporulacji oocysty (sporogonia). Formą inwazyjną jest wysporulowana oocysta, która zawiera 4 sporocysty po dwa sporozoioty. Uwolnione sporozoioty atakują enterocyty (nabłonek przewodu pokarmowego) w typowym dla gatunku odcinku przewodu pokarmowego. Ze sporozoitów powstają schizonty I rzędu, a następnie merozoity I rzędu, które rozrywają enterocyty i uwalniają się do światła

Fot. 33. Początkowe stadium kokcydiozy

jelit by zająć kolejne komórki nabłonka. Z merozoitów I rzędu powstają schizonty II rzędu, które dają początek merozoitom II rzędu. Te ostatnie po uwolnieniu z enterocytów przekształcają się w mikrogamety oraz makrogamety i zajmują kolejne enterocyty. W komórkach nabłonka dochodzi do gamogoni i powstają zygoty tj. oocysty, które to wydalone do środowiska ulegają sporogoni i przekształcają się w formę inwazyjną. Czas pomiędzy wniknięciem oocysty inwazyjnej a wydaleniem oocysty nieinwazyjnej nazywamy okresem prepatentnym i wynosi około 7 dni.